

Benedicte Bjørnland
Politidirektoratet

1. januar 2023

Politidirektørens ansvar for sikring av menneskerettigheter

Alliansen for rettighetsorientert ruspolitikk (AROD) viser til tidligere korrespondanse og avventer svar hvorvidt Politidirektoratet stiller seg bak politiadvokat Vilde Humlegård og statsadvokat Sturla Henriksbø sin [påstand](#) at det «ligger utenfor rettens oppgaver å vurdere om norsk narkotikapolitikk er riktig eller fornuftig på et overordnet nivå».

Det er på dette grunnlaget at Oslo tingrett den 1. juni 2022 hevdet at «vi må skille mellom jus og å vurdere strid med Grunnloven og EMK». Det er på dette grunnlaget at Høyesteretts ankeutvalg den 20. desember 2022 tok avstand fra prinsipper som har næret rettstaten i over 150 år, og i den forbindelse minner vi om at Politidirektoratet i fire år har vært varslet om pågående krenkelser. Siden 21. desember 2018 [har](#) direktoratet hatt informasjon om sammenhengen mellom offentlig panikk, menneskerettsbrudd, og tidligere tiders vilkårlige forfølgelse, og siden 11. mai 2022 har Politidirektøren hatt [ansvar](#) for å stanse ansattes trenering av rettssikkerhetsgarantier. Det er viktig at saken behandles med den prioritet som grunnlovsmessige spørsmål betinger, og direktøren mottar med dette [Ruspolitisk Svikt og Riksadvokatens Ansvar](#), et arbeid som klargjør påtalemyndighetens ansvar for ruspolitikken.

Boken dokumenterer hvordan to NOUer støtter ARODs påstander. Den viser at kriminologer og retts sosiologer i 40 år har påpekt jakten på syndebukker som drivkraft for skillet mellom lovlige og ulovlige stoffer, at juristene de siste 30 år mer og mer har innsett det samme, og at avstanden mellom fagfelt og lovgiver bare øker. Boken presenterer 100 spørsmål som må besvares for at politi og borgere skal være trygge på maktmiddelbruken, men viser at rettssikkerhetsgarantier har måtte vike fordi tilhengerne av straff ikke vil gå i seg selv.

Humlegård og Henriksbø har hatt en sentral rolle å spille i dette. Frem til aktoratet motsatte seg prøvelsesretten hadde AROD tre dager i Oslo tingrett til å dokumentere sammenhengen mellom offentlig panikk, menneskerettsbrudd, og tidligere tiders vilkårlige forfølgelse, men påtalemyndigheten fikk domstolene til å se bort fra en rettstradisjon med sterke røtter. Siden 1866 har domstolene anerkjent plikten til å kvalitetssikre den politiske prosessen, og prøvelsesretten anses i dag som en sikkerhetsventil og nødbrems for demokratiet. Johs Andenæs [beskrev](#) den som «et av vestens viktigste bidrag til verdenskulturen» og et «kjernepunkt i rettstaten», og både [redere](#) og [eiendomsbransjen](#) har nytt godt av domstolenes kontroll med lovgivning.

Prøvelsesrett og ruspolitikk

Det er derfor oppsiktsvekkende at norske domstoler ikke vil gjøre det samme for landets rusbrukere. Siden 1970-tallet har de personlige friheter stått høyere i hierarkiet av demokratiske verdier enn økonomiske rettigheter, hvilket tilsier at de i høyere grad [vernes](#) av domstolene overfor lovgivningsmakten, men rettssystemet vektlegger i praksis overklassens økonomiske rettigheter foran utstøtte grupperingers rett til selvbestemmelse og frihet.

Dette er uforenelig med rettsstatens prinsipper og spesielt alvorlig ettersom NOU 2019: 26 viser at offentlig panikk har formet politikken. I den grad panikk har vært førende, vil ikke prinsipper som likhet, forholdsmessighet, selvbestemmelse, og frihetspresumsjon være tilstrekkelig vektlagt, og det er statens oppgave å gjøre en menneskerettsanalyse, slik at ikke borgere må lide for etablerte fordommer satt i system.

Domstolenes ugyldiggjøring av prøvelsesretten vitner i denne sammenheng om at noe er alvorlig galt. Jo mer marginalisert en gruppering er, desto større er sjansene for feil ved den politiske prosessen, og rusreformrapporten var ikke første gang et ekspertutvalg påpekte det manglende grunnlaget for straff. Også Straffelovkommisjonens NOU 2002: 04 betvilte lovgivers moralske kompass og hevdet at «på samme måte som ved bruk av alkohol, tobakk, sniffestoffer og dopingmidler, bør også bruk av narkotiske stoffer etter flertallets oppfatning være straffritt». De siste 20 årene har det blitt stadig mer opplagt at et regulert marked er mer hensiktsmessig enn et kriminelt marked, men straff fortsetter på grunn av den moralske panikken som rusreformrapporten beskrev som et problem.

Tildekking av menneskerettsbrudd

Det var på dette grunnlaget at AROD satte opp et bord med cannabis og psilocybin utenfor Politihuset i Oslo, to forbudte stoffer som gir adgang til domstolene. Vi [inviterte](#) slik politiet til samarbeid om avklaring av et rettighetsbilde, men til tross for de etiske [retningslinjene](#) ville ikke politi- eller statsadvokat «fremme en rettssikker og tillitsvekkende strafferettspleie i samsvar med lov og rettsorden». I strid med EMK artikkel 6.3 ble verken vitner, dokumenter eller dokumentarfilmer som underbygget påstanden om menneskerettsbrudd tillatt presentert, og en blindsoner består på et område med stor konstitusjonell fallhøyde.

Mens forbudstilhengerne ser straff som nødvendig for beskyttelse av folkehelsen, har det ikke redusert tilbud eller etterspørsel. Forbud har i stedet gjort rusbruk så farlig og ødeleggende som mulig, samtidig som det har gitt organisert kriminalitet stadig mer innflytelse, og jo mer politiet blander seg inn i gjengaktiviteten, desto mer vold og utrygghet [oppstår](#). Columbias president [fortalte](#) nylig til FN at «demokratiet vil dø», om ikke statene tar ansvar og regulerer narkotikamarkedet, og i Norge har de forfulgte ventet i 13 år på en menneskerettsanalyse.

Humlegård og Henriksbø har derfor ikke bare satt de forfulgte grupperingene, men politi- og påtalemyndighet i en vanskelig situasjon med beslutningen om å motsette seg avklaring

av et rettighetsbilde. Historisk er sydebukkmekanismen den tendens som i størst grad løfter frem totalitære tendenser, og i menneskerettslige spørsmål er det [ikke](#) mulig å skille jus og politikk. Motstanden mot innblanding i lovgivers sfære vitner i stedet om at representanter for påtalemyndighet og domstoler er mer interessert i å beskytte forbudet fra relevant kritikk enn å avklare forholdet til grunnleggende prinsipper vi er forpliktet til å følge, og det er å forvente at den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen (EMD) vet bedre.

Det ligger nemlig på ingen måte utenfor «rettens oppgaver å vurdere om norsk narkotikapolitikk er riktig eller fornuftig på et overordnet nivå». Det er konstitusjonelt forræderi å påstå slikt, spesielt etter Rusreformutvalgets påvisning av offentlig panikk, og nasjonen må ta et oppgjør med slike tendenser om rettsstaten skal bestå.

Det er ingen vits i å vente på en dom fra EMD. Jurister som bryr seg om sitt fagfelts integritet kan enkelt nok legge to og to sammen, og Politidirektoratet må velge side: *Står direktoratet med Humlegård og Henriksbø i avvísningen av prøvelsesretten, eller står direktoratet med Andenæs og den rettstradisjon som fremmer rettsstatens prinsipper?*

AROD ber om snarest mulig avklaring. Den økende polaritet på rusfeltet er tegn på et paradigmeskifte, og vi anbefaler ikke direktoratet å se til et Justisdepartement som har [sviktet](#) sitt fagansvar i 20 år. Vi anbefaler heller ikke direktoratet å støtte seg til at Høyesteretts ankeutvalg [godtok](#) Humlegård og Henriksbø sin argumentasjon. Prøvelsesretten er tross alt [garantert](#) av lovgiver gjennom Grunnlovens § 89, og det er konstitusjonelt ansvar forbundet med å motarbeide menneskerettighetene. Det er dette Humlegård, Henriksbø, og en håndfull dommere har gjort. Det sivile samfunn ser derfor til Kontroll- og konstitusjonskomiteen for effektiv minoritetsbeskyttelse, og med eller uten Riksadvokaten bør Politidirektøren stille seg bak kravet om en effektiv behandling.

Riksrett er i denne sammenheng et naturlig grep for sikring av menneskerettigheter. Ved å motsette seg oppfyllelsen av lovgivers intensjon, har et knippe forbudstilhengere – på Politidirektørens og Riksadvokatens vakt – gitt vår liberale rettsstatstradisjon et banesår, og et så oppsiktsvekkende brudd med rettsstatens garantier må få konsekvenser. Offentlig panikk kan bare fortsette så lenge den ukultur som Humlegård og Henriksbø representerer ikke tas tak i, og Kontroll- og konstitusjonskomiteen har ansvar for å klarlegge det prinsipielle. Det er å forvente at dette vil berede veien for en sannhets- og forsoningskommisjon, og vi ser frem til Politidirektørens snarlige respons.

Med hilsen

Roar Mikalsen

Leder for Alliansen for rettighetsorientert ruspolitikk